

**PŘEDNÁŠKOVÉ CYKLY A DALŠÍ FORMY
VZDĚLÁVÁNÍ DOSPĚLÝCH VE HVĚZDÁRNĚ
A PLANETÁRIU JOHANN PALISY VŠB - TU OSTRAVA**

**Lecture Cycles and Other Forms of Adult Education
at the Observatory and Planetarium of Johann Palisa,
VŠB – Technical University of Ostrava**

IVANA ČEŠKOVÁ, TOMÁŠ GRÁF

Hvězdárna a planetárium Johanna Palisy, VŠB – TU Ostrava
17. listopadu 15, Ostrava-Poruba, 708 33
ivana.ceskova@vsb.cz

Abstrakt

Príspevok predstavuje ponuku vzdelávacích a popularizačných prednáškových cyklů i dalších forem vzdělávání dospělých realizovaných ve Hvězdárně a planetáriu Johanna Palisy v Ostravě, uvádí vývoj návštěvnosti a seznamuje také se způsoby propagace zmíněných aktivit.

Abstract

The contribution presents the offer of educational and popularization cycles of lectures and other forms of adult education realized at the Observatory and Planetarium of Johann Palisa in Ostrava, informs of the development of visit rate and outlines ways of promotion of the mentioned activities.

Klíčová slova

Vzdělávací přednášky, popularizační aktivity, návštěvnost, propagace, komunikace.

Key words

Lectures, popularization activities, visit rate, promotion, publicity, communication.

Začlenění pracoviště a jeho hlavní cíle

Hvězdárna a planetárium J. Palisy (dále jen HaP JP) v Ostravě je součástí Vysoké školy báňské – Technické univerzity v Ostravě. Organizačně je začleněna do struktury Hornicko-geologické fakulty pod Institut geodézie a důlního

měřictví. Je to jediné zařízení tohoto druhu v České republice, které patří vysoké škole.

Hlavním cílem činnosti HaP JP je popularizace přírodních věd, zejména astronomie pro poměrně široké spektrum návštěvníků. Nejčastěji využívanou formou popularizace jsou audiovizuální pořady uváděné v sále planetária, dále pak přednášky a pozorování ve hvězdárně. Rozlišujeme dvě hlavní cílové skupiny – školy a veřejnost.

Přibližně 80 % návštěvníků HaP JP tvoří žáci a studenti všech typů škol. Využívají čtyři termíny začátků pořadů téměř každý pracovní den. Mnohé školy z regionu severní Moravy a Slezska zavítají do planetária pravidelně minimálně jednou ročně s různými věkovými skupinami žáků. Naší snahou je mít připravené pořady pro každou věkovou kategorii, tzn. že s každým školním ročníkem je možné přijít navštívit jiný pořad v planetáriu, a to od základní, resp. mateřské školy po školy střední, resp. vysoké.

Spádovost hvězdárny a planetária v roce 2007 vystihují kartodiagramy uvedené v příloze.

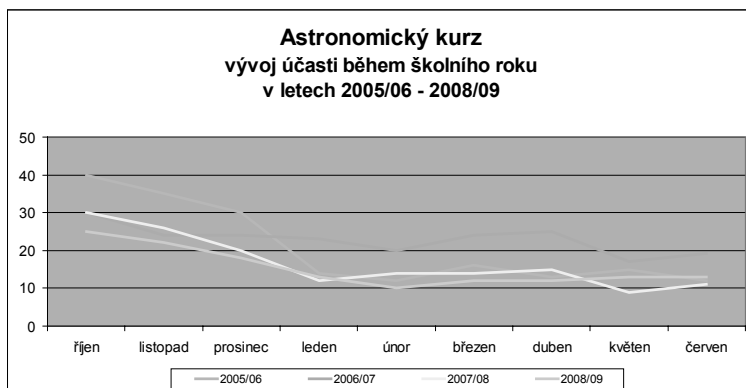
Kromě toho se snažíme zajistit kvalitní program pro širokou veřejnost i speciální vzdělávání pro konkrétní skupiny zájemců.

Přednáškové cykly

Od vzniku HaP JP se zde konají klasické přednášky. Hlavní důraz byl vždy kladen na přednášky s astronomickým zaměřením, časté byly také přednášky přírodovědné a cestopisné. Pro vzdělávání budoucích spolupracovníků, tzv. demonstrátorů, je ve hvězdárně určen především Astronomický kurz.

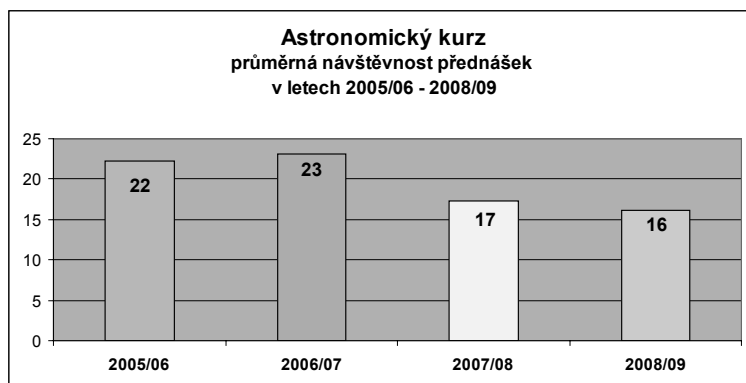
Astronomický kurz

Od poloviny 90. let minulého století je téměř pravidelně každoročně otevírán ročník Astronomického kurzu. Původně byl nabízen pouze studentům středních, případně vysokých škol, později byl nabízen všem zájemcům o astronomii. V prvním roce takového širšího pojetí se výrazně zvýšil počet přihlášených (cca pětinásobně), v dalších letech se však počet frekventantů kurzů opět ustálil zhruba na 15. Návštěvnost za poslední čtyři školní roky zachycuje následující graf.

Obr. 1: Vývoj zájmu o přednášky Astronomického kurzu
v letech 2005/06 - 2008/09

Je z něj patrné, že počet zájemců bohužel rok od roku klesá. Nejrovnoměrnější účast byla ve školním roce 2006/07. Během roku došlo pouze k třetinovému úbytku účastníků. Ten byl největší v roce 2005/06, kdy jej pouze čtvrtina zájemců absolvovala celý. Také v posledním školním roce byl počet účastníků relativně vyrovnaný a jejich úbytek byl ani ne poloviční. Průměrnou návštěvnost jednotlivých lekcí dokládá následující graf.

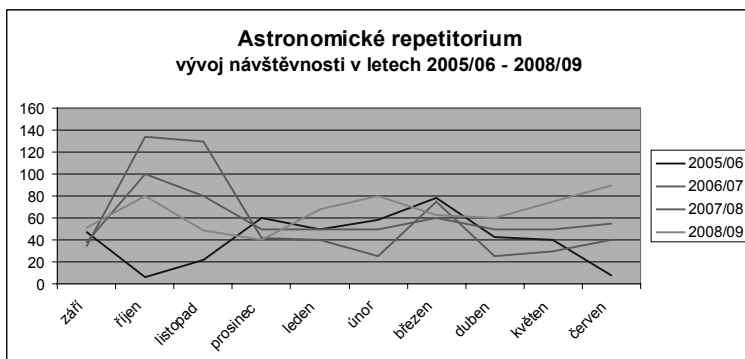
Obr. 2: Průměrná návštěvnost přednášek Astronomického kurzu
v letech 2005/06 - 2008/09

Po absolvování kurzu se zájemci mohou přihlásit k demonstrátorským zkouškám, jejichž úspěšné složení je následně opravňuje k vedení demonstrací ve hvězdárně.

Na astronomický kurz dříve navazoval tzv. demonstrátorský klub, v jehož rámci si demonstrátoři mohli vyměňovat zkušenosti, předávat informace o novinkách a podporovat se tak vzájemně ve zkvalitňování svých znalostí a následně v jejich předávání při komentovaných pozorováních oblohy v kopuli hvězdárny pro veřejnost. Veškeré zmiňované aktivity jsou čistě dobrovolné, založené na individuálním zájmu jednotlivců. Poněkud klesající zájem v posledních letech si vysvětlujeme všeobecně slábnoucím zájmem o získávání odborných astronomických znalostí bez možnosti jejich praktického uplatnění v každodenním životě. Podobné trendy jsou zaznamenávány u většiny přírodovědných a technických oborů. Důvody nezájmu jsou analyzovány v dokumentu „Důvody nezájmu žáků o přírodovědné a technické obory“, který byl zpracován jako součást analytické fáze projektu Podpora technických a přírodovědných oborů [4].

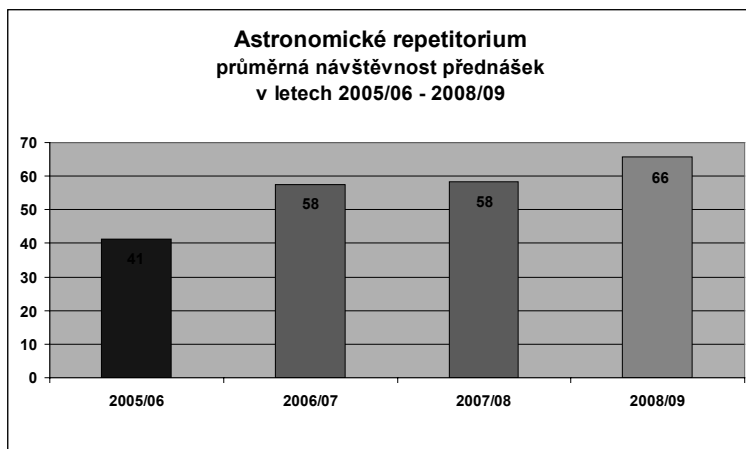
Astronomické repetitorium

Po roce 2000 výrazně poklesl zájem o astronomické přednášky na HaP JP pro veřejnost. Současně však bylo zřejmé, že existuje cílová skupina pedagogů ze základních a středních škol, která měla zájem o nové poznatky z oblasti přírodních věd a astronomie. Tak vznikl od školního roku 2002/03 cyklus přednášek nazvaný „Astronomické repetitorium“. Jedná se o celoroční cyklus 10 přednášek na zvolené téma. Zvykem je, že tyto přednášky se konají pravidelně každou druhou středu v měsíci. Návštěvnost jednotlivých přednášek za poslední čtyři roky vystihuje následující graf.

Obr. 3: Vývoj návštěvnosti přednášek Astronomického repetitoria v letech 2005/06 - 2008/09

Je z něj patrná relativně nejrovnoměrnější návštěvnost v posledním roce, kdy účast kolísala mezi 40 a 80 návštěvníky. Tomu odpovídá i nejvyšší průměrná návštěvnost jednotlivých přednášek, která byla v loňském ročníku za poslední 4 roky nejvyšší – dosáhla hodnoty 66 osob. Průměrné hodnoty návštěvnosti zachycuje následující graf.

Obr. 4: Průměrná návštěvnost přednášek astronomického repetitoria v letech 2005/06–2008/09

Naopak velká rozkolísanost je patrná v roce 2006/2007, kdy v říjnu a listopadu byla návštěvnost až šestinásobná oproti únoru a dubnu. Je zřejmé, že návštěvnost výrazně ovlivňuje téma, a především také osoba přednášejícího. Pravidelně vysokou návštěvnost mají např. přednášky Dr. Jiřího Grygara, který k nám přijíždí každým rokem.

Přestože se jedná o samostatné přednášky, podporujeme zájem veřejnosti o ně právě jednotlivým prvkem cyklu – zvoleným tématem. Další podporou, a to finanční, je výhodnější cena permanentní vstupenky, nezanedbatelnou roli hraje také udělení osvědčení o absolvování celého ročníku Astronomického repetitoria vždy v červnu příslušného roku.

Semináře

Mezi další pravidelně pořádané akce patří semináře. Je možné je rozdělit podle cílových skupin do dvou kategorií.

Semináře pro učitele

Je určen především pro učitele základních a středních škol. Seminář pro tuto cílovou skupinu má akreditaci ministerstva školství v rámci dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků. Jeho hlavním cílem je seznamovat učitele fyziky, zeměpisu, chemie, případně dalších přírodovědných oborů s novinkami, které mohou využít ve výuce svých předmětů. V rámci semináře jsou jim také představeny nové pořady pro planetárium, které mohou zařadit jako součást výuky.

Semináře pro veřejnost

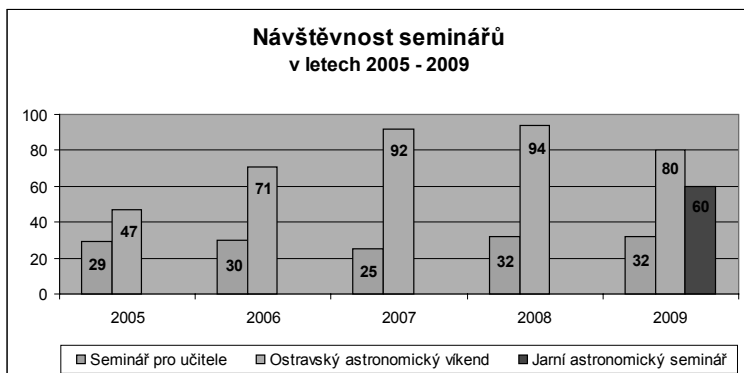
Druhou cílovou skupinou jsou zájemci o astronomii z řad široké veřejnosti bez profesního omezení. Je jim určeno tradiční dvoudenní podzimní setkání nazvané Ostravský astronomický víkend a po letošní příznivé odezvě k této podzimní akci přibude podobná akce pořádaná v první polovině roku – Jarní astronomický seminář. Semináře se konají vždy o víkendech, protože jsou určeny nejširší veřejnosti se zájmem o astronomii. Nabízí se jim k účasti přednášky významných českých a slovenských astronomů a astrofyziků.

Srovnání návštěvnosti seminářů

Z následujícího grafu na obr. 5 je zřejmý vzrůstající zájem o víkendový seminář známý jako Ostravský astronomický víkend. Návštěvnost blížící se stovce účastníků je maximální možná, protože taková je kapacita našeho přednáškového sálu. Je potěšitelné, že oproti roku 2005 byla loni účast dvojnásobná.

Spokojeni můžeme být i s návštěvností letos poprvé pořádaného Jarního astronomického semináře. Věříme, že nám tyto příznivci zůstanou věrni i nadále a že se jejich počet bude také dále zvyšovat.

S čím však nejsme spokojeni, je relativně nízký zájem pedagogů ze základních a středních škol o pravidelně v dubnu pořádaný seminář pro učitele. Přestože má akreditaci MŠMT jako vzdělávací akce Dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků a je pořádaný zdarma, zájem o něj v posledních pěti letech nepřesáhl 35 osob.

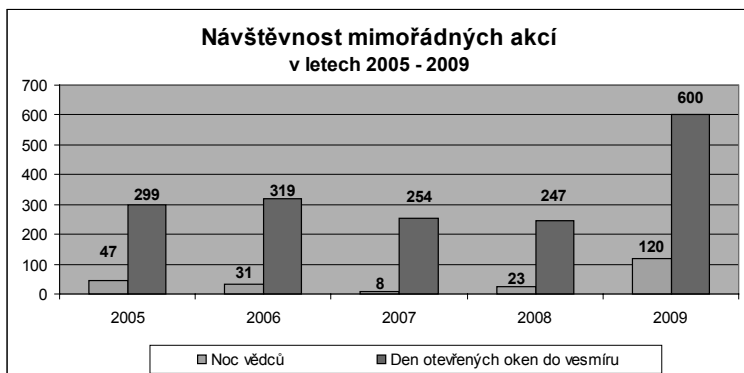

Obr. 5: Srovnání návštěvnosti seminářů

Příležitostně pořádané akce

Dalším typem popularizačních akcí jsou příležitostně pořádané aktivity. Jedná se jednak o vlastní akce tzv. „Dne otevřených oken do vesmíru“ – akce podobná klasickým „Dnům otevřených dveří“, kdy jsou návštěvníkům nabízeny mimořádné pořady v planetáriu i mimo tradiční termíny, a navíc je jim umožněno navštívit také zázemí planetária a hvězdárny, tedy místa běžně veřejnosti nedostupná. Návštěvnost této aktivity je v současné době mírně klesající oproti letům předchozím. Uváděné počty návštěvníků jsou kvalifikovanými odhady, není provedeno přesné sečtení vstupenek, jelikož vstupné je dobrovolné.

Na následujícím grafu je možné vidět vývoj návštěvnosti již konaných příležitostných akcí. Je z něj patrné, že zatímco tradiční aktivita „Den otevřených oken do vesmíru“ již má svou tradici a návštěvnost je relativně vysoká, s akcí Noc vědců zatím z hlediska návštěvnosti spokojeni být nemůžeme. Pojata pouze jako pozorování na hvězdárně je velmi ovlivněna počasím. Proto jsme přistoupili k přípravě bohatšího programu a alternativ pro nepříznivé počasí, což se výrazně projevilo na návštěvnosti v posledním roce.

Obr. 6: Návštěvnost mimořádných akcí

V současné době se ve HaPJP snažíme také aktivněji zapojovat do celé řady celorepublikově i mezinárodně pořádaných akcí. Již po páté se letos připojujeme k „Noci vědců“, začátkem října se pak několika aktivitami přidáváme k Mezinárodnímu kosmickému týdnu, v listopadu se připojujeme k Týdnu vědy zaštitěnému Akademií věd České republiky. Od příštího roku se chceme zapojit mezi ostatní instituce nabízející pořady v rámci květnové „Muzejní noci“.

Data pro sestavení grafů poskytly výroční zprávy a statistiky HaP JP z let 2005–2009.

Propagace aktivit

Propagace představených vzdělávacích aktivit Hvězdárny a planetária Johanna Palisy je poměrně široká. K jejímu systemizování napomohlo studium literatury [1] a [3].

Zahrnuje různé typy marketingově komunikačních nástrojů od reklamy formou plakátů, přes direct mail, public relations a press relation až po pravidelně aktualizovanou webovou stránku. Velký důraz při tvorbě veškerých propagačních materiálů klademe na používání prvků jednotného vizuálního stylu, který je sjednocujícím prvkem všech propagačních materiálů. Veškeré propagační aktivity se velmi intenzivně prolínají.

Přímé propagační aktivity

Komunikační nástroje jsou používány adresně nejvýrazněji při direct mailingu. Na základě žádosti či svolení téměř dvou tisíce individuálních zájemců

jsou rozesílány aktuální informace o dění a programu, případně o výjimečných astronomických či přírodních úkazech formou e-mailu. Klasickou poštou je rozeslán s dvouměsíční periodicitou bulletin Planetárium. Jedná se o tiskovinu představující plánované akce na následující dva měsíce, upozorňující na pravidelné i mimořádné úkazy a události. Významným zdrojem informací o připravovaných akcích je webová stránka přístupná nejširšímu okruhu zájemců. Proto její aktualizaci věnujeme velkou pozornost. Na základě dotazování návštěvníků víme, že častým zdrojem informací o našich aktivitách je inzertní měsíčník „Program – měsíčník všech Ostravanů“ vycházející v Ostravě, kam nabídku pravidelně posíláme. Zjištění však není podloženo sofistikovaným průzkumem. Další přímou propagační aktivitou zaměřenou na programovou nabídku je reklama formou programových plakátů distribuovaných výlepovou službou i vlastními silami. Podobnou roli hraje i distribuce bulletinu Planetárium do míst působnosti tzv. spřízněných institucí, mezi které patří Ostravské muzeum, Ostravské výstavy, Ostravský informační servis (věž Nové radnice, informační centra), Centrum kultury a vzdělávání (Minikinokavárna, Klub Atlantik a Parník), ostravský Dům umění, Hornické muzeum Landek, Zoologická zahrada, Moravskoslezská vědecká knihovna, cestovní agentura Poslední šance.

Na jednotlivé přednášky i pravidelně pořádané semináře zveme také prostřednictvím médií – jsou rozesílány tiskové zprávy tak, že bývají zveřejněny v regionálních přílohách Deníku, Mladé fronty Dnes, na některých webových portálech.

V roce 2009 na ně upozorňujeme také v rámci pravidelného „Astronomického okénka“ Dobrého rána České televize a „Studia Vesmír“ na vlnách Českého rozhlasu Ostrava.

Na plazmových obrazovkách v areálu VŠB – TU Ostrava jsou pravidelně umísťovány prezentace s upoutávkami na pořady v příslušném týdnu.

Public relations

Veškerými aktivitami se snažíme vytvářet a udržovat pozitivní vztahy s veřejností, a upevňovat tak dobré jméno instituce.

Děje se tak prostřednictvím tiskových zpráv, pořádáním slavnostních premiér pořadů a vernisáží, výstav, vstřícností a návštěvnícky otevřeným klimatem.

Závěrem

Spíše než vzdělávací akce realizujeme ve Hvězdárně a planetáriu Johana Palisy v Ostravě aktivity popularizační, podporujeme zájemce o poznatky

z astronomie pořádáním samostatných přednášek i přednáškových cyklů, sami vytváříme příležitosti pro návštěvy hvězdárny či planetária v rámci mimořádných akcí, snažíme se HaP JP zapojit do celé řady národně či nadnárodně podporovaných popularizačních akcí a aktivit. Vzhledem k obsahové náplni nabízíme návštěvníkům rozšíření přírodovědných znalostí a získání hlubších znalostí především z astronomie. Nedá se přímo hovořit o možnosti získání konkrétních dovedností, které by nějak výrazně měnily pozici našich návštěvníků na trhu práce a dávaly jim výraznou konkurenční výhodu. Jsou to však znalosti a vědomosti, které jim pomáhají lépe porozumět současnému světu, chápat požadavky udržitelného rozvoje a vnímat přírodní prostředí okolního světa jako výsledek neustále probíhajících přírodních procesů, kterých je člověk součástí.

Cílem článku bylo podat základní a přehlednou informaci o pořádaných aktivitách v HaP JP a o způsobech jejich propagace. Naším úmyslem nebylo provést hlubší analytickou studii trendů vývoje návštěvnosti a hledání jejich příčin. V této chvíli nemáme dostatek informací k tomu, abychom provedli rozbor jednotlivých propagačních aktivit a jejich efektivitu. V dalším období bude potřeba zaměřit více pozornosti na zpětnovazebné průzkumy zájmu a spokojenosti našich návštěvníků i na sledování účinnosti jednotlivých komunikačních nástrojů.

Poděkování

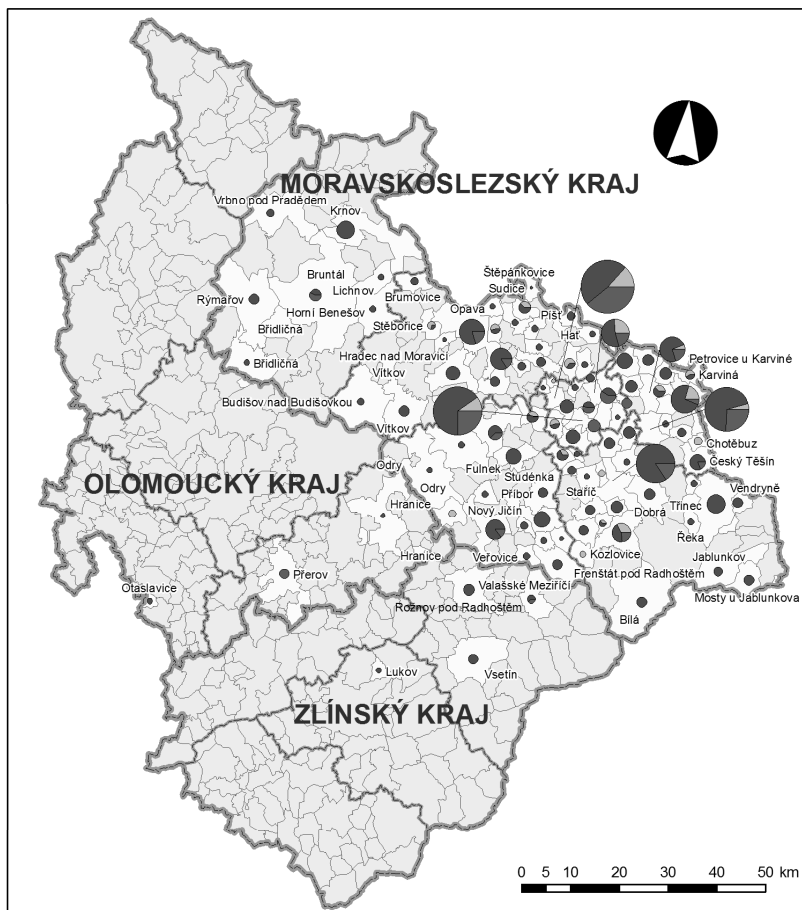
Děkujeme všem, kteří se na popularizační činnosti HaP JP podíleli, podílejí a věříme, že se i nadále budou podílet. Nejdříve autorům nápadu vzdělávací a popularizační akce pořádat, dále pak jejich realizátorům za veškeré organizační a technické zajištění kvalitního průběhu a na závěr pak všem mnoha přednášejícím, kteří vymyšlené aktivity naplnili zajímavým obsahem svých přednášek.

Literatura

- [1] FORET, M. *Marketingová komunikace*. Brno: Computer Press, 2003. 274 s.
- [2] GRÁF, T. *Stručná kronika Hvězdárny a planetária Johanna Palisy, VŠB - TU Ostrava* [online]. Publikováno 2005 [cit. 2005]. Dostupné z: <http://planetarium.vsb.cz/shared/uploadedfiles/planetarium/kronika.pdf>
- [3] SMITH, P. *Moderní marketing*. Praha: Computer Press, 2000. 518 s.
- [4] Studie DŮVODY NEZÁJMU ŽÁKŮ O PŘÍRODOVĚDNÉ A TECHNICKÉ OBORY [online]. Publikováno 2009. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/strukturalni-fondy/ipn-pro-oblast-terciarniho-vzdelavani-vyzkumu-a-vyvoje/podpora-technickych-a-prirodovednych-oboru/soubory-ke-stazeni-1>
- [5] *Výroční zprávy a statistiky Hvězdárny a planetária Johanna Palisy z let 2005–2009*

Přílohy:

NÁVŠTĚVNOST HVĚZDÁRNY A PLANETÁRIA J. PALISY V ROCE 2007 DLE TYPU ŠKOLY

Celkový počet návštěvníků

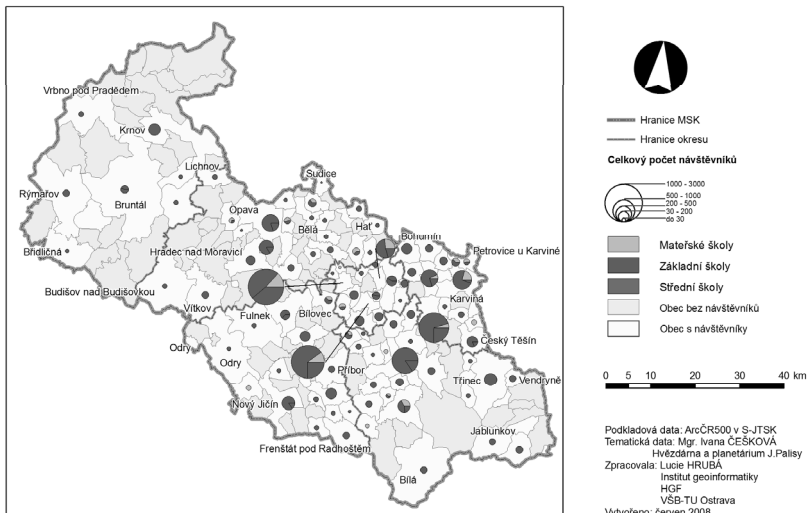
— Hranice kraje

— Hranice okresu

	Materáské školy
	Základní školy
	Střední školy
	Obec bez návštěvníků
	Obec s návštěvníky

Podkladová data: ArcCR500 v S-JTSK
 Tematická data: Mgr. Ivana ČESKOVÁ
 Hvězdárna a planetárium J. Palisy
 Zpracovala: Lucie HRUBÁ
 Institut geoinformatiky
 HGF
 VŠB-TU Ostrava
 Vytvořeno: červen 2008

NÁVŠTĚVNOST HVĚZDÁRNY A PLANETÁRIA J. PALISY V ROCE 2007 DLE TYPU ŠKOLY NA ÚZEMÍ MSK

NÁVŠTĚVNOST HVĚZDÁRNY A PLANETÁRIA J. PALISY V ROCE 2007 DLE TYPU ŠKOLY NA ÚZEMÍ OSTRAVY

